

da so slovenski profesorji sami najbolj brezobzirno pometali s slovenskimi dijaki, da so le-ti dostikrat bili v posameznem razredu v manjšini napram Nemcem, dasi je sicer od novovstopivših gojencev vedno bila ogromna večina Slovencev. Hvala Bogu, so se razmere obrnile že na bolje, odkar deluje na zavodu dr. Potočnik, vrl, neustrašen zaščitnik slovenskih dijakov, in odkar je zapustil zavod učitelj Majcen; zansprej bodemo pač z mirno vestjo izročali slovenske fante temu zavodu. Tem večja je nas učiteljev dolžnost, da skrbimo za dober naraščaj, da skrbimo sami za to, da bodo slovenski učiteljiščniki prava elita slovenskega dijaštva. Malenkostni pomisleki, češ, da ne kaže komu prigovarjati k vstopu na učiteljišče spričo žalostnih razmer, v katerih učiteljstvo danes živi, ne veljajo, zakaj narodni in stanovski interesi so višji od onih posameznika; narod pa in učiteljski stan potrebuje in zahteva dobrih vzgojiteljev in sposobnih mož. Slovensko učiteljišče ne sme še nadalje biti zatočišče faliranih študentov drugih zavodov. Zatorej velja vsem slovenskim tovarišem poziv, da v bodoče sami izbirajo sposobne fante za učiteljišče in tega ne prepuščajo več slučaju.

Zgledujemo se lahko na slovenskih učiteljiščnikih višjih razredov, ki so sami — prej kot nekateri slovenski profesorji — prišli do prepričanja, da pomeni za štajerske Slovence nedostanost učiteljskega naraščaja velik o narodno nevarnost.

Letos je maturiralo poleg 20 Nemcev le 9 Slovencev, katero število daleko ne zadostuje, da bi izpolnilo le vrzeli, nastale med slovenskim štajerskim učiteljstvom zaradi smrti ali vpo-kojenja starejših tovarišev. In vendar se ustanavljajo vedno novi razredi! Mimo tega še šolske oblasti zadnje čase protežirajo gojenke nemškega ženskega učiteljišča, dočim je doslej našla mesto na Štajerskem že marsikatera zavedna tovarišica absolventka ljubljanskega ali goriškega učiteljišča.

Ker so najbolj temeljito „iztrebljali“ slovenske dijake baš na pripravnici, kjer dela nemščina večini slovenskih gojencev preglavice in zaraditega ne uspejajo, so dijaki višjih letnikov docela iz lastnega nagiba prevzeli nalogo, pripravničarje poučevati v predmetih, ki jim zaradi nedostatnega znanja nemščine delajo težkoče. Uspehi se že opažajo. To je gotovo lepo znamenje narodne zavednosti in požrtvovalnosti slovenskih mariborskih učiteljiščnikov. Čast jim!

Tembolj je od nas učiteljev pričakovati, da se zavedamo svoje dolžnosti napram svojemu naraščaju in se v tem pogledu ne damo osramotiti od dijaštva.

Prof. dr. Pivka zagotavlja, da bo njegovo delovanje našlo med učiteljstvom razumevanja in podpore. Želimo mu tem potem ob nastopu njegove službe prav obilo uspeha!

Izpraševalne komisije.

S Primorskega, dne 4. decembra 1905.

Te dni se je število izpraševalnih komisij za ljudske in meščanske šole na Primorskem zopet zvišalo. Pravimo „zopet“, ker je bila ravno letošnje pomladi v Trstu ustanovljena posebna „izpraševalna komisija pri c. kr. na-

in naša dolžnost je, da širše kroge v tem pogledu informiramo in jih učimo stremiti za tem visokim smotrom.

Kaj je jetika ali tuberkuloza? Tuberkuloza je nalezljiva bolezen. Provroča jo majhna, s prostim očesom nevidna glivica. Oblika ima palčice, dolge četrtno premera rdečega krvnega telesa. Ta glivica se nahaja v ogromni množini v izmečku jetičnih. Pljunki teh bolnikov se posuše, postanejo prah in s tem prahom vdihavajo te, bolezen provzročujoče glivice ljudje in živali, ki se s tem inficirajo, t. j. bolezen nalezijo. Ali pa se zdrav človek nahaja v bližini jetičnega; ta kašlja ali kiha in meče pri tem oblak vodnih kapljic s takimi glivicami iz ust in nosa, in zdravi sosed jih vdihava in sprejema po tej direktni poti bacile jetike.

Ognemo se torej še najprej infekcije, ako prebivamo na čistem zraku in se ogiblamo neposredne bližine kašljajočih jetičnih ljudi.

A tudi po drugi poti imamo često priliko da se inficiramo, t. j. z nečisto ali nekuhano

mestništvu v Trstu“, kakor se glasi uradno ime te komisije, ki je sicer nepostavno ustanovljena — v Trstu namreč ni državnega učiteljišča, ki bi bilo postavni sedež komisije — pa ta, Lahom dovoljena nepostavnost še ni največja na Primorskem, zato se ne brigajmo dalje za njo. Najnovejša, nas zanimajoča komisija, je ota v Kastvu, ki začne svoje poslovanje v grudnu t. l. Iz srea „privročimo bratom Hrvatom to le za hrvaški učni jezik ustanovljeno komisijo ter se nadejamo, da bo njeno delovanje le v procvit hrvaškega šolstva na Primorskem. Morda se komu to čudno zdi, ta naša nada. Žal, da imamo vzrokov, da ne sodimo o vseh komisijah tako. Tako semenda še ni pozabilo, da je pred več leti goriška komisija (oziroma en njen član) dala nekemu Nemcu izpričevalo o znanju slovenščine — ki je pa bilo jako borno, namreč znanje — s katerim dokumentom je dotični zasedel na Kranjskem visoko mesto, ki z njega zdaj kaže svojo nemško oholost.

Sploh imamo glede goriške komisije nekaj želja, ki jih naslavljamo na gospoda deželnega šolskega nadzornika Matejčiča in na naučno ministrstvo.

Najprej moramo v interesu izpitni kandidator, oziroma njih žepov in v interesu prizadetih ljudskih šol prositi, naj ta komisija malo hitreje posluje. Ta naša prošnja je popolnoma utemeljena, ako se ozremo na ukaz c. kr. naučnega ministrstva z dne 23. junija 1892, št. 13.298, in ako pomislimo, da je bivanje izpitnega kandidata v hotelu 2—3 tedne za njegov žep cela katastrofa. V „alloggio popolare“ pa učitelj navzlic svoji malovažnosti vendar ne more iti. Posebno moramo opozoriti na neko navado v Gorici, ki je drugod ni. V Gorici smatra komisija izpitovanje za šolski pouk in drže se gospoda pri tem tudi predpisanih šolskih počitnic. Ob sredah in sobotah popoldne n. pr. se v Gorici ne izprašuje; morda zaradi tega, ker se tudi inace nekako šolarsko postopa s kandidati? Šolski praznik 19. dan novembra smatra goriška komisija tudi za svoj praznik in cel ljubi božji dan se nič ne izprašuje, a kandidati trošijo denar po Gorici, šole na deželi imajo pa poldneven pouk ali pa še tega ne. Omenimo le, da je nekaj predsednik graške komisije odredil, da se pouk na učiteljišču nič ne prikradja zaradi izpitov, ki se morajo — ustni — ker so komisariji za to posebe plačani, vršiti po šolskem pouku do poznega večera. Nekaj podobnega bi ne škodilo tudi v Gorici.

Nadalje opozarjamo na krivo tolmačenje izpitnih predpisov v Gorici. Saj je vendar znano, da določa § 4. člen II. izpitnega predpisa le „eine Lehrprobe“ in kdor dela za dva ali več učnih jezikov, mora v smislu § 5. izdelati pismene naloge v teh jezikih in v smislu § 6. odst. 4. mora tudi ustno odgovarjati v dotičnih jezikih. O mnogojezičnem praktičnem izpitu ni v predpisu ni črke. Sploh se govori v tem predpisu vedno le o „eine Lehrprobe“, n. pr. § 4., § 8. odst. 1. in odst. 2. v besedi „der zu behandelnde Gegenstand“, ne: Gegenstände, § 4. odst. 2: Vornahme... der Lehrprobe, ne: Lehrproben; ravno tako govori tudi § 11. v 1., 2. in 7. odst. le o „eine Lehrprobe“ ali „bei der Lehrprobe“. Le komisija za verstvo sme, če hoče, zahtevati „besondere Lehrproben“ (§ 8. odst. 3). V protislovju s temi popolnoma jasnimi določbami pa zahtevajo v Gorici učne

hrano, ki izvira od bolnih, jetičnih živali; predvsem je tukaj nevarno mleko tuberkuloznih krav. Uživajmo torej vedno le prekuhano mleko!

Večkrat pa slišimo vprašanje: Zakaj se nekateri ljudje, izpostavljeni tej priliki, vendar ne inficirajo, drugih pa se jetika rada prime? Tu je stvar ta, da je zdravi človeški organizem oborožen z naravnimi varstvenimi napravami, ki so sposobne, da zabranijo razvoj bolezni. Ako pa je človek „tuberculeable“, kakor pravijo Francozi, t. j. s hereditarno (podedovano) dispozicijo obtežen, ker je rojen od slabotnih bolnih staršev, potem varnostne naprave njegovega organizma ne zadostujejo da bi zabranile razvoj tuberkuloze. Take iz tuberkuloznih, skrofuloznih, sifilitičnih rodov izvirajoče organizme treba prav posebno varovati infekcije, ker ji radi podležejo, in sicer treba vsem higieničnim odredbam že v prvem letu življenja posvečati potrebne pozornosti.

Tudi na drugo vprašanje: Da-li je jetika ozdravljiva, lahko odgovorimo

poizkuse iz računstva, jezika, petja in telovadbe, časih menda tudi iz verstva. Najhujše je pa pri tem to, da je goriška vadnica edina v svojem ustroju. Učni jezik je nemški, učenci ali učenke so pa laške ali slovenske narodnosti; pouk maternega jezika je prost predmet in v takem razredu mora izpitni kandidat, ki ni prej in ne bo nikoli pozneje videl tako bedasto urejene šole, učiti n. pr. o sklanji samostalnika najprej slovensko. Ko je mož, ki ve, da je njegov učni poizkus odločen za izpit, v najboljšem tiru, mu preseka predsednik izpitne sekcije besedo, ter mu ukaže, naj nadaljuje nemško. Kje, kaj naj nadaljuje nemško? Nauk o sklanji slovenskega in nemškega samostalnika (ali pa nauk o spregi slovenskega in nemškega glagola) vendar ni snov, ki bi se dala pametno učiti v isti uri in pred istimi učenci v zvezi onega učnega poizkusa. In sploh, čemu učni poizkusi v dveh učnih jezikih? Predpis ga ne zahteva; zdrava pamet ga pa tudi zanikuje. Saj je vendar jasno, da more oni učitelj, ki ima dovolj metodiške izurjenosti, učiti v vsakem jeziku, ki ga zna toliko, kolikor mora pač učitelj znati učni jezik. Metodiška tehnika je vendar v vseh jezikih ista. Pa tudi množica učnih poizkusov je že po predpisu nepotrebna. Kdor je pokazal metodiško zmožnost v enem predmetu, ta jo ima gotovo tudi za druge predmete ljudske šole, ako je pri maturi dokazal primerno znanje.

Zdaj pa še par besed o ustnem izpraševanju. Glede tega so pa menda vse komisije še na stališču, da je ta izpit ponovitev mature; imamo sicer pri raznih komisijah nekaj členov; tudi v Gorici se to lahko konstatira, seveda le v neznatni manjšini, ki upoštevajo § 3. izpitnega predpisa, ki pravi, da ima ta izpit praktičen značaj. Navadno so to tisti gospodje, ki so ali iz ljudskošolske službe prišli na mesto glavnega učitelja, ali pa oni, ki kot profesorji delujejo v službi c. kr. okr. šolskih nadzornikov. In kaj določa ta paragraf? „Grundsätze der Volksschulerziehung, Schuldisziplin, Schulgesundheitspflege, methodische Behandlung der Einzelnen Lehrgegenstände, Erfahrung und Urteilsfähigkeit in Fragen der Erziehung und des Volksschuldienstes“ — to stoji na prvem mestu, potem šele pride: „... den Lehrstoff der allg. Volksschule im großen und ganzen beherrscht... ohne Wert auf einzelnes... gelegt...“ Kdor to pazno prečita, nam mora pač pritrčiti, da so vprašanja: „Imenujte mi glavno mesto Galicije!“ — „Beschreiben sie mir die skandinavische Halbinsel!“ — „Povejte, kar veste o termometru!“ — „Zakaj je Karl VI. izdal pragmatiško sankcijo?“ itd. popolnoma zgrešena.

To so pač lahka maturna vprašanja, a metodične zmožnosti z odgovori na ta vprašanja ne pokaže nihče. Ne dvomimo, da bi bilo za vse kandidate, komisarje in šole prav primerno, ko bi ministrstvo k predpisu z dne 30. julija 1886, št. 6033, posebno k členu II. §§ 3., 4., 6. in 8. izdalo primeren navod oziroma pojasnilo. Kandidati bi vedeli natančno, kaj jih čaka, komisariji bi pa bolj stvari primerno postopali.

Konec izražamo pa še željo, ki jo naj vpošteva c. kr. deželni šolski svet goriški. In ta je: v Gorici naj se, ko se preмести tja možko učiteljišče, ustanovi še ena komisija, in sicer naj se delokrog obeh komisij jezikovno omeji. Eno bodi za slovenski učni jezik, druga za laški; taka uredba odgovarja tudi § 2 čl. I.

rimo zdaj enako kat-gorično: Da. Mnogokrat je že ovržena Laennecova teza in dokazano, da je jetika ozdravljiva, posebno v prvih perijodah, in treba se torej le potruditi, da se ji pride pravočasno na sled. Žalibog laborira večina bolnikov najdaljši čas na jetiki in se izkuša vedno tolažiti s prehlajenjem, slabokrvnostjo itd., ne da bi se ti ljudje pravočasno zatekli k zdravniku.

V tem kakor tudi v, žal, še se dogajajočem napačnem diagnosticiranju bolezni leži tragični element boja proti tej šibi božji. — Zakaj ko misli bolnik, da je prehlajen, pa sedi doma in se odteguje zdravim učinkom svetlobe in zraka. Da bi odstranil dozdevne želodčne bolezni, vrši tak človek strogo dieto in s tem še bolj podkopava svoje moči. Razentega draži svoj želodec z različnimi medikamenti, dočim je treba želodcu le obilne hrane, ker gre v resnici za takozvano gastrično (želodčno) obliko tuberkuloze. Mnoge smatramo za nevrastenike in slabokrvne ljudi, dočim strokovna preiskava razkrije začenjajočo se tuberkulozo.

izpitnega predpisa. Če že torej sedaj veljavna postavna določba to zahteva, ne vemo, zakaj bi še nadalje silili kandidate raznih učnih jezikov k isti komisiji; razdelite si delo, in škoda ne bo nikjer; pač pa bo poslovanje posameznih komisij bolj hitro!

Morda — seveda, če bodo dotični faktorji dovolj samostojnega mišljenja — pridemo Slovenci na Goriškem ob tej priliki tudi do mrvice uradnega jezika, da torej ne bomo imeli več priložnosti, čitati takih-le spak:

Izpričevalo učne usposobljenosti za slovenski učni jezik nosi pečat: „I. r. commissione esaminatrice di Capodistria“. In ta komisija je dozdej izpraševala za hrvaški, slovenski in laški učni jezik.

In kaj rečejo na to oni gospodje slovenske krvi v c. kr. višjih službah, ki še sedaj sanjajo o „deutsche Amtssprache“ ter izdajajo v slovenskih deželah slovenskim strankam o slovenskih zadevah nemške dekrete, rešitve in naznanila? Lah bi se takim ljudem smejal, in prav bi bilo. Primorec.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodonosno nalozim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica učiteljskega konvikta v Ljubljani. registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca novembra: K 200.732.04.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znakah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Socialne razmere učiteljs-tva.

Poroča A. Pesek.

V.

Važen popravek. Ker svojega referata „Regulacija učiteljskih plač“ nisem čital, ko je izšel v „Učit. Tov.“, nisem zapazil, da se je vrnila velika tiskovna poma. Neki tovariš me je opozoril, da je v 42. števil. „Učit. Tov.“ z dne 16. oktobra t. l. v uvodnem članku „Regulacija učit. plač“ v tretji koloni natisnjeno: „Štiri petine vsega učiteljskega ima manj kot 2000 K in skoraj polovica vsega učiteljskega ima manj kot 2000 K.“ — Moralo bi pa biti tako-le:

„Štiri petine vsega učiteljskega ima manj kot 2000 K in skoraj polovica vsega učiteljskega ima manj kot 1201 K (entisoč dvesto in eno krono)“.

VI.

Po podatkih statističnega urada na Dunaju ima 2062 oseb manj kot 600 K plače in 19.613 oseb ima od 600 K do 1200 K letne plače. 2062 + 19.613 = 21.675 in ti nimajo nad 1200 K (entisoč dvesto kron) letne plače. Ker izkazuje omenjeni urad 55.479 učnih oseb na avstrijskih ljudskih šolah, ima torej res skoraj polovica vsega učiteljskega (namreč 21.675 oseb) manj kot 1201 K letne plače.

Kaj čuda, da ima učiteljstvo v kljub svoji izobrozbi tako slabo socialno stališče, ko ima

Dalje v prilogi.

Razpolagamo danes s tako razvitimi preiskovalnimi metodami, da se težko še zmotimo. Ako hočemo zaslediti bacil tuberkuloze v vseh njegovih skrivališčih in ako hočemo preračunati njegove moči, potem nam ga je sistematično treba iskati pri sledečih osebah:

1. Pri osebah, ki kažejo sledove skrofuloze.

2. Pri osebah, ki so prestale otroško postelj, oslovski kašelj, ošpice in legar, pa se ne morejo zopet okrepiti — zakaj te bolezni uničujejo naravne varnostne naprave organizma proti tuberkelnom.

3. Pri osebah, ki na vsak prehlad reagirajo s kašljem in katarjem v grlu.

4. Anemične (slabokrvne) osebe. Pri tuberkulozi obstaja že v zgodnjem štadiju gotova stopnja anemije. Bolniki se hitro utrujajo, se čutijo slabotne in nerazpoložene in opravljajo le s težavo telesno ali duševno delo.

5. Osebe, ki trpe na močni razdraženosti želodca z bljuvanjem ali kolcanjem, zlasti če

polovica učiteljstva slabše letne dohodka kot marsikateri delavec. In tako je razumljivo tudi sledeče znano dejstvo: Na potovanju ali sploh v družini izgubiš, ko se zana, da si učitelj ali učiteljica, takoj 50% ugleda, ki si ga užival prej, dokler družba ni vedela za tvoj borni stan.

VII.

„Slov. Gospodar“ se usaja, ker je „Narodna stranka“ izvolila dne 8. pret. m. tri nadučitelje v svoj izvrševalni odbor ter pravi — „Slov. Gospodar“ namreč — da je sedaj jasno za koga bo delala „Narodna stranka“. Gospoda, ko bi vse stranke, v katerih odborih sodelujejo učitelji, delale za korist učiteljstva, bi bilo učiteljstvo že davno prvi najmenitnejši stan, zakaj ne le v odbore so skoraj vse stranke izvolile tudi učitelje, temveč celo mandate so jim poverile. Ne bom kazal na nemške, češke in socialdemokratske stranke, temveč le poglejmo pri slovenskih strankah S. L. S. ima učitelja poslance — Jakliča — in sedaj dobi še nadučitelja poslance — Ravnikarja. Po tem soditi je pač jasno, da dela S. L. S. le za učiteljstvo, kaj ne, dragi „Slov. Gospodar“?

VIII.

Ker baš omenjam učitelje-polisance, moram omeniti vesel pojav. Čedalje pogostejše se čita po listih vest, da je ta ali ona stranka ponudila deželnozborski ali državnozborski mandat ljudskošolskemu učiteljstvu.

V Istri dobi učiteljstvo 2 mandata, socialdemokrati na Štajerskem kandidirajo učitelja Horvata, nemška agrarna stranka na Štajerskem je istotako sklenila, da bo kandidirala za deželni zbor v enem svojem okraju učitelja in kakor sem zvedel od nekega nemškega tovariša namerava baje tudi nemška ljudska stranka na Štajerskem dati dva deželnozborska mandata učiteljstvu.

V kranjskem deželnem zboru bodo trije učitelji poslanci (2 klerikalec in 1 napreden), v istrskem dva, v štajerskem tudi štirje, in sicer 1 socialni demokrat, 1 nemški agrarec in 2 nemška nacionalca. V češkem deželnem zboru je 9 učiteljev poslancev. V drugih deželnih zborih mi, žal, ni znano, a bila bi jako zanimiva statistika, koliko je vseh učiteljev poslancev in katerim strankam pripadajo.*)

Ene pa je gotovo: Čeprav nasprotniki šole zmerjajo učitelje, da smo baje polizobraženi in čeprav gotovi krogi s kruto roko držijo učiteljstvo v bedi, stopa učiteljstvo socialno od dne do dne višje. Človeška družba vpoštevata pomen in delo učiteljstva v kljub vsem zaprekam, ki mu jih delajo nekateri. Ovirati morete socialni razvoj človeške družbe, a zastaviti ga pač ni mogoče. Proletarci prihajajo do svojih človečanskih pravic in s proletarci si bo priborilo tudi učiteljstvo drugim stanovom enakopravno socialno stališče, da ne bo več prezirana in omalovaževana pastorka človeške družbe, kakor je še, žal, dandanes.

Do tega smotra nas pa dovede le ena pot, in sicer pot dela za narod.

IX.

Deželno učiteljsko društvo na Solnograškem je vložilo peticijo na solnograški deželni zbor, da bi se ljudskošolskemu učiteljstvu določila službena doba na 35 let.

*) Če ima kdo kake podatke, prosim, da bi mi jih poslal, da sestavim skupno sliko.

izgubljuje pri tem na teži telesa in najsibotudi le malo.

3. Osebe, ki smo v njih pljunkih zasledili kri, o kateri one navadno mislijo da prihaja iz nosa.

7. Osebe, ki tožijo, da se jim srce rado razburja. Pospešeno utripanje, ki pri najmanjšem naporu še bolj narašča, pogosto zardevanje in prebledenje, jutranja potenja so zgodnji znaki tuberkuloze.

8. Nevrašeniki, pri katerih ni za njihovo nevrašenost nobenega pravega vzroka — namreč kake konstitucionalne bolezni.

Ako bi se držali tega pravila, ki ga pripoznavajo najkompetentnejši prvoborilci, bi lahko zasledili bacil tuberkel pravočasno v njegovih skrivališčih in bolje preračunjali njegove moči.

Prvi pogoj vsakega boja pa je, da poznamo moči sovražnikov.

Dr. Horovic — Zagreb.

X.

Regulacijo plač za parado hočejo katehetje na Solnograškem. Vložili so na deželni zbor prošnjo, da bi se jim povišale plače ter jo utemeljujejo s tem, da se baje ne strinja z njih „akademično“ izobrazbo, da bi še nadalje imeli enake plače kakor jih imajo učitelji ljudskih in meščanskih šol.

Gospodje hočejo torej višje plače, le da bi svetu pokazali, da so socialno višje od učiteljev. Učitelji pa ne zahtevamo regulacijo naših plač le za parado, temveč ker s sedanjo beraško plačo ne moremo več preživljati sebe in svojeev. In gospodom katehetom se bo gotovo ugodilo, da se tako izpriča njih „akademična“ izobrazba; za regulacijo učiteljskih plač pa ni nikjer — sredstev. Stara pesem.

XI.

Krščanski socialci na Predarlskem so predložili deželnemu zboru zakonski načrt o občinskih volitvah. Po tem načrtu bi učitelji ne imeli pasivne volilne pravice v občinskih odbore. Na ta način bi radi na „krščanski“ način izrinili iz občinskih odborov nekatere napredne učitelje, da bi njih mesta zasedli krščanskosocialni kimovci. Slomskarji, ali ni to lepa sličica socialnih razmer učiteljstva pod „zaščito“ krščanskih socialcev?!

XII.

V blaženem rajhu ni nič boljše. Pri sadjarskem tečaju v Marienwerder na Pruskem so dobili udeleženci njih socialnim razmeram „primerne“ dijete in sicer: učitelji 3 marke, pazniki 6 mark in logarji 8 mark dnevno. Tudi znak nemške kulture.

„Zveza narodnih društev na Štajerskem in Koroškem“ — ter koroški nemški „Lehrerbund“.

Na tozadevno notico v predzadnji številki „Učit. Tov.“ odgovarjam kratko.

Od nemških prenapetnežev — pa najsibode že tega ali onega stanu, tega ali onega političkega mišljenja — pač ni kaj pametnega in pravičnega napram nam Slovenceem pričakovati. Vse nemške stranke so se strnile za preganjanje Slovanov in posebej še Slovencev. Napredne stranke so celo pozabile, da je njih prva naloga širiti prosveto, temveč so se slepo vdinjale klerikalcem. Ni čuda torej, da jih bode v oči, da Slovenci vendarle prosvetno napredujemo. Naše stremljenje po izobrazbi smatrajo Nemci torej za — napad! Se pač boje, da bi jih v prosveti prebiteli.

Le lasajte in pretepajte se, le ščuvajte svoje ljudstvo k sirovostim — nemška nadutost in sirovost nas ne straši pri delu, da povzdignemo svoje ljudstvo na višjo stopnjo izobrazbe. Podvojimo svoje moči v delu za izobrazbo našega ljudstva ne le na Štajerskem, temveč tudi na Koroškem. Četudi nasprotniki besnijo, a mi krepko naprej po začrtani poti.

„Zveza narodnih društev“ bo prejkoslej vršila svojo kulturno misijo, da, baš na Koroško bo obračala posebno pozornost in prosim vse rodoljube, da bi jo blagovolili podpirati.

Naj le lajajo, to je znamenje, da jahamo.

A. Pesek,

t. š. predsednik „Zveze narodnih društev na Štajerskem in Koroškem“.

Razmere na dunajskem vseučilišču.

(Dopis iz visokošolskih krogov.)

Lepe misli smo imeli o dunajski „Alma materi“, ko smo še namreč trgali hlače po gimnazijah. Zakaj pa danes ni več tako, bodo pa cenjeni čitatelji takoj zvedeli.

Gospodar dunajskega vseučilišča ni rektor niti vseučiliščni senat, ampak gospodarji so nemško-nacionalni burši. Razdeljeni so na celo vrsto društev s samimi pangermanskimi imeni. Kadar nastopijo oficialno, imajo na glavi pisane čepice, kadar pa jih srbi koža, imajo v rokah palice, tolkače. Če se izda parola: „Danes na univerzo s čepicami!“ pridejo kot en

mož s čepicami, če se pa reče s tolkači, pa puste čepice doma in pridejo s tolkači. Da se pa pri vsem svojem „viteštvu“ ne morejo zdržati, da ne bi tudi kaj prepovedanega vtsknili v žep, nam pričajo razni „totslegarji“ ali pa revolverji, ki leže po končanih pretepih po avli, kot na obligatnem bojnem torišču dunajske univerze.

Izzivanja nenemških dijakov in pa kravale v malem obsegu prirejajo vsak teden. Dvakrat so pa stopili v večjo akcijo: okrog Vseh svetov z judi in pa 23. novembra.

Prvikrat sta se sprla en jud in pa en nemški burš. Prvi je drugega zaradi razžaljenja pozval na dvoboj. Kot odgovor na to so čakali burši drugega dne jude, prihajajoče posamezno od predavanj, in jih klofutali. Nato so drugega dne zasedli jude rampo, (dohod k vseučilišču) in niso pustili nobenega nacionalca na vseučilišču. To pa je silno razkačilo Nemce. Proti deseti uri jih je primarsiralo kakih 2000 v sklenjenih vrstah pred rampo in jo naskočilo. Po dveurnem boju so bili Izraelovi sinovi pregnani z rampe, s katere se je oglasila takoj „Die Wacht am Rhein“, „Hast du gesehen den kleinen Hund“ itd., reševalno društvo je odpeljalo 27 ranjencev in čast je bila rešena! „Kaj pa policija?“ bi vprašal mogoče čitatelj. Ej, prijatelj, to pa je jako pereče vprašanje; nemških nacionalcev ni bilo nič aretiranih, pač pa polno judov!

Drugič pa so stopili burši v prav krvavo akcijo 23. novembra. Sedeli smo pri predavanju. Kar se odpro vrata. „Deutsche hinaus, Italiener!“ Le malo se jih je odzvalo klicu — ker nas je bilo le malo! Po predavanju pa hitimo v avlo. Noter že nismo več mogli. Do dvatisočglava množica se je porivala semintja — enaka morskim valovom. Razložili smo dobro dve skupini: manjša, 150—200 glav broječa četa, stoječa v kotu z Dantjevimi znaki na prsih, vročih, ognjevitih pogledov in ožganih obrazov. Skrajna odločnost se jim je brala iz njih. Njim nasproti pa do 1500 glava množica s frankfurtaricami, z izzivajočim, moči in števila se zavedajočim pogledom. Pedeli (vseh. sluge) naskočijo oba vulkana. Kar zavre klic kot iz enega grla: „Evviva l'università italiana in Trieste!“ Nemci se razburijo in grozeče pritisnejo proti mali četi, posamezniki se že zmerjajo in klofutajo. Tu pa zadoni „Die Wacht am Rhein“. Nemci se odkrijejo, Lah! pa odgovore z Garibaldijevo himno. Še niso zamrli poslednji pevski glasovi, ko se zasliši rezko pokanje palic — Nemci so naskočili Italijane, tolkači so stopili v akcijo. Prvi naskok so Lah! srečno odbili, kar le zdraži velikansko premoč Nemcev. Z vso divjostjo planejo še enkrat na Lahe — ti začnejo omagovati. Tu pada eden, tam zopet drugi. Tedaj pa zadone strelji, strelji na vseučilišču, tovariša proti tovarišu — kot bi trenil omahnejo roke, lica prebleda, Nemci odskočijo. Vse čuti, da se je zgodilo nekaj, kar bi se ne smelo zgoditi. Lah! dobe prost odhod. V tem trenutku pa vdere policija z golimi sabljami na vseučilišče in začne svoje delo, toda šele tedaj, ko je krog 50 akademikov obstreljenih in do krvi stopenih!

Slovani nismo posegli v boj, ampak smo gledali od strani, kako se akademiki dveh „visoko“ kulturnih narodov pobijajo kot psi.

Dunajska „Alma mater“, ki bi morala biti kot najvišji kulturni zavod moderne države visoko vzvišena nad takimi brutalnimi izbruhi, ta „Alma mater“ je onečaščena s strelji in s krvjo svojih lastnih sinov. Zadnjič je tekla laško-nemška kri, kdo pa nam garantira, da ne bi v bližnji bodočnosti ne tekla slovenska? In mi Slovani, ki smo se vpisali v „Alma mater“, smo se vpisali zato, da študiramo, ne pa da se pretepamo ali da bi gledali druge, kako se pretepavajo.

Sedaj so zaprli univerzo na nedoločen čas in sistrali vsa predavanja. Nihče ne sme na univerzo. Čemu pa smo potem na Dunaju? Jako dobro izpričevalo za vlado, našo slavno avstrijsko vlado, ki ne preskrbi, da bi mogli kot svobodni državljani svobodno vršiti svoje dolžnosti!

Nemški nacionalci so sklenili, da bodo demonstrirali pred menso in provzročevali kravale, ako se takoj ne zapre. V mensi obedujejo večinoma nemški dijaki za znižano ceno, med njimi dve tretjini slovenskih visokošolcev. In visokošolska oblast je lepo kapitulirala pred burši in z veseljem zaprla menso. S tem je tiste dijake, ki niso gmotno dobro podprti, obsodila na nemilosrdno stradanje.

Sedaj čutimo prav živo, kako potrebno bi bilo slovensko vseučilišče. Lah! bodo gotovo dobili svoje vseučilišče; Slovenci si moramo zapomniti, če ga dobe Lah!, da so ga izsilili z revolverji v rokah!

„Narodna založba“ v Celju.

V Celju se je pred letom dni osnovalo društvo (zadruga) „Narodna založba“, katere razvoj in delovanje je v narodnem in naprednem oziru velike važnosti za štajerske Slovence. „Narodno založbo“ bi naj podpiralo tudi slovensko učiteljstvo ter pristopilo kot udje (zadružniki) k nji s tem, da bi vsak in vsaka vzel nekoliko ali vsaj en delež in da bi tudi med neučitelji pridobivali udov temu prevažnemu društvu.

Deleži so po 100 K, 20 K in po 10 K ter se lahko vplačajo ali takoj ali pa v mesečnih obrokih po dve ali več kron. Deleži „Nar. založbe“ so kot hranilna vloga, ker se bodo obrestovali, t. j. izplačevale se bodo dividende zadružnikom. Deleži se lahko vsak čas odpovedo in vzdignejo, ali vsi, ki jih ima kdo, alipatudi le en del deležev, ako jih ima kdo več. Izključena je torej nevarnost izgube. Ako vplačuje mesečne obroke v visokosti, kakor pač kateri premore, si ustvari tako lep prihranek in s tem podpira eminentno važno narodno podjetje, ki je tembolj važno za nas učitelje in učiteljice, ker je „Narodna založba“ duša in temelj vsemu naprednemu pokretu med štajerskimi Slovenci. Če hočemo postaviti trden jez tako nemškemu kakor tudi slovenskemu klerikalnemu prodiranju, podpirajmo „Narodno založbo“ s tem, da pristopimo v čim bolj čilnem številu k nji kot zadružniki. Tudi učiteljska društva, ki imajo kaj gotovine, bi jo naj naložila v „Nar. založbo“ s tem, da bi vzela nekaj deležev.

„Nar. založba“ izdaja sedaj tednik „Narodni List“ in z novim letom namerava prevzeti tudi list „Domovino“ ter jo izdajati kot dnevnik. Ta preustrojitev bo za politički preobrat in napredek velikanske važnosti, ker časopisje je velesila, kakor ga je nazval že Napoleon.

„Narodni založbi“ je že zasiguran obstoj in razvoj, toliko že ima zadružnikov in vplačanih deležev, ako pa še učiteljstvo pristopi in pridobi kaj udov, je „Nar. založbi“ zagotovljen sijajen uspeh in tako tudi štajerskim Slovenceem vsestranski narodni, gospodarski, prosvetni in politički napredek.

Moč „Slov. Gospodarja“ in drugih klerikalnih časopisov, ki učiteljstvo tako podlo blatijo, je „Katoliško tiskovno društvo v Mariboru“. Kot protitež ukrepimo „Narodno založbo v Celju“, s tem najbolj uspešno paraliziramo zlobne napade klerikalnih listov na šolo in učiteljstvo.

Klerikalni listi vseh kalibrov dobivajo mastne podpore od glasovitega „Pius-Vereina“, ki razpolaga z velikanskimi vsotami. Napredni listi, žal, nimajo takih mecenov in je njihovo stališče torej mnogo težje od konkurenčnih klerikalnih listov in lističev. Vsakega naprednjaka dolžnost je torej, da po svojih močeh podpira napredna tiskovna društva in pri „Nar. založbi“ je to tem lažje mogoče, ker denarni izgubljen, temveč je le naložen kot v vsaki hranilnici ali posojilnici. Tisti, ki že imajo kaj prihrankov, naj vzamejo več deležev, saj jim bodo tudi pri „Nar. založbi“ donasali obresti, zakaj poseben fond jamči, da se dividenda izplačuje 5% in tako visokih obresti ne plačuje pač noben denarni zavod.*) Da pa je omogočeno vsakemu pristopiti, se smejo deleži vplačevati tudi v mesečnih obrokih od 2 K naprej.

Upajoč, da ta poziv ne bo zaman, kličem še enkrat: vsi pristopimo k „Narodni založbi“. Kujmo železo, dokler je vroče. Prijave je poslati na naslov: „Narodna založba“ v Celju!

*) Učiteljska hranilnica v Ljubljani. Uredn.

Ne zabite „Učiteljskega konvikta!“